

**VALSTYBINĖS AUGALININKYSTĖS TARNYBOS
PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS
DIREKTORIUS**

**ĮSAKYMAS
DĖL MĖGINIŲ ĖMIMO POMIDORŲ VAISIAUS RUDŪJŲ RAUKŠLIŲ VIRUSUI
(*TOMATO BROWN RUGOSE FRUIT VIRUS (TOBRFV)*) NUSTATYTI METODIKOS
PATVIRTINIMO**

2023 m. birželio 6 d. Nr. A1-288
Vilnius

Vadovaudamasis Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. gegužės 24 d. įsakymu Nr. 3D-490 „Dėl Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos nuostatų ir administracijos struktūros patvirtinimo“, 21.1 papunkčiu:

1. T v i r t i n u Mėginių ėmimo pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių virusui (*Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV)*) nustatyti metodiką (pridedama).

2. Į p a r e i g o j u Bendrųjų reikalų skyriaus darbuotoją, atsakingą už šio įsakymo registravimą, supažindinti su šiuo įsakymu Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus pavaduotojus, Augalų dauginamosios medžiagos skyriaus, Fitosanitarijos skyriaus, Fitosanitarinių tyrimų laboratorijos (skyriaus), regioninių skyrių, Pasienio kontrolės koordinavimo skyriaus, pasienio kontrolės punktų fitosanitarijos postų (skyrių) vedėjus.

Direktorius

Sergejus Fedotovas

PATVIRTINTA
Valstybinės augalininkystės tarnybos prie
Žemės ūkio ministerijos direktoriaus
2023 m. birželio 6 d. įsakymu Nr. A1-288

MĖGINIŲ ĖMIMO POMIDORŲ VAISIAUS RUDŪJŲ RAUKŠLIŲ VIRUSUI (*TOMATO BROWN RUGOSE FRUIT VIRUS* (TOBRFV)) NUSTATYTI METODIKA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mėginių ėmimo pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių virusui (*Tomato brown rugose fruit virus* (ToBRFV)) nustatyti metodika (toliau – Metodika) nustato pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių viruso (*Tomato brown rugose fruit virus* (ToBRFV)) (toliau – virusas) sukeltus požymius augaluose šeiminiukuose bei mėginių ėmimo, paruošimo, laikymo ir pristatymo į Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos (toliau – Augalininkystės tarnyba) Fitosanitarinių tyrimų laboratoriją (skyrių) (toliau – laboratorija) tvarką.

2. Metodikos tikslas – užtikrinti tinkamą, reikiamo dydžio ir kokybės augalų ir (ar) jų dalių mėginio paėmimo procedūrą. Paimti mėginiai naudojami virusui nustatyti.

3. Metodika parengta vadovaujantis Metodikos 1 priede nurodytais teisės aktais ir šaltiniais.

4. Metodika taikoma atliekant augalų fitosanitarinį patikrinimą ir (arba) fitosanitarinę stebėseną (toliau – tikrinimas) šiose tikrinimo vietose:

4.1. atliekant nacionalinę fitosanitarinę priežiūrą, Europos Sąjungos kofinansuojamą fitosanitarinę stebėseną, augalų dauginamosios medžiagos sertifikavimą ar išvežant augalus iš Lietuvos Respublikos į trečiąsias šalis – žemės ūkio paskirties žemės sklypuose, augalų tiekimo rinkai vietose, prekybos paskirties pastatuose arba jų patalpose, karantino punktuose ir izoliavimo infrastruktūros objektuose, sandėliavimo, pagalbinio ūkio paskirties pastatuose arba jų patalpose (saugyklose, sandėliuose, rūšiavimo patalpose, aruoduose), kitose augalų laikymo, sandėliavimo, gamybos bei augalų auginimo vietose (šiltnamiuose, lauko aikštelėse, transporto priemonėse ir kt.);

4.2. atliekant įvežamų į Lietuvos Respubliką ir Europos Sąjungą iš trečiųjų šalių augalų fitosanitarinį patikrinimą – transporto priemonėse, konteineriuose, vagonuose.

5. Metodika vadovaujasi Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos regioninių skyrių ir pasienio kontrolės punktų fitosanitarijos postų (skyrių) valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis (toliau – darbuotojai).

6. Europos ir Viduržemio jūros baseino šalių augalų apsaugos organizacijos (toliau – EPPO) virusui suteiktas kodas – TOBRFV.

II SKYRIUS

ĮRANKIAI, PRIEMONĖS IR DOKUMENTAI

7. Mėginiui imti, paruošti ir išsiųsti reikalingos priemonės ir įrankiai:
 - 7.1. peilis, sodo žirklys;
 - 7.2. vienkartinės pirštinės;
 - 7.3. chalatai, antbačiai;
 - 7.4. vanduo;
 - 7.5. purkštuvai su 70 proc. etilo alkoholio tirpalu ar kita dezinfekavimo priemone;
 - 7.6. veido kaukės (apsaugai nuo dulkių imant sėklų mėginius);
 - 7.7. šluostės;
 - 7.8. popieriniai rankšluosčiai;
 - 7.9. sandari (plastikinė) pakuotė;
 - 7.10. rašiklis;
 - 7.11. plombos ir plombavimo įrankiai;
 - 7.12. šaltkrepsis ar kita sandari (palaikanti temperatūrą) pakuotė su šaldymo elementais;
 - 7.13. šaldytuvas;
 - 7.14. mėginių lydintys dokumentai.

III SKYRIUS MĖGINIŲ ĖMIMAS

8. Mėginiams imti naudojami švarūs įrankiai ir priemonės. Prieš imant kitą mėginį ar baigus imti mėginius įrankiai ir priemonės turi būti keičiami ar dezinfekuojami: nuplaunami vandeniui, nuvalomi ar purškiami 70 proc. etilo alkoholio tirpalu arba kita dezinfekavimo priemone, išdžiovinami ar išsausinami švariomis šluostėmis. Prieš kerpančią kiekvieną atskirą augalų šeimininkų lapą žirklys turi dezinfekuojamas 70 proc. etilo alkoholio tirpalu. Naudotos vienam mėginiui imti vienkartinės pirštinės ir antbačiai išmetami utilizuoti.

9. Augalai šeimininkai yra pomidorų (*Solanum lycopersicum*) ir paprikų (*Capsicum* spp.) – sėklos, lapai, vaisiai (toliau – augalai šeimininkai). Metodika netaikoma *Capsicum* spp. veislėms, kurios yra atsparios nurodytajam kenkėjui.

10. Virusas pernešamas mechaniniu būdu: rankomis, drabužiais, darbo priemonėmis, įranga ir technika.

11. Virusos sukeltos ligos požymiai (toliau – ligos požymiai) augalams šeimininkams yra nurodyti Metodikos 2 priede.

12. Vienas tikrinimo vienetas – vienos rūšies (porūšio, veislės ir kt.) augalai šeimininkai, esantys vienoje tikrinimo vietoje, kaip nurodyta Metodikos 4.1 ir 4.2 papunkčiuose.

13. Augalų šeimininkų sėklų mėginiai imami vadovaujantis 2020 m. rugpjūčio 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2020/1191, kuriuo nustatomos priemonės, kuriomis siekiama neleisti pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių virusui (ToBRFV) patekti į Sąjungą ir joje išplisti, ir panaikinamas Įgyvendinimo sprendimas (ES) 2019/1615, su visais pakeitimais (toliau – Įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/1191), priedo 1 punktu:

13.1. jei augalų šeimininkų sėklų siuntas sudaro ne daugiau kaip 3000 sėklų – vieną mėginį sudaro 29 sėklos;

13.2. jei augalų šeimininkų sėklų siuntas sudaro daugiau kaip 3000, bet mažiau nei 30000 sėklų – vieną mėginį sudaro apie 300 (284-297) sėklų;

13.3. jei augalų šeimininkų sėklų siuntas sudaro daugiau kaip 30000 sėklų – vieną mėginį sudaro apie 3000 (2850-2972) sėklų.

14. Augalų šeimininkų, įskaitant sodinti skirtus augalus, augalus be ligos požymių ir su ligos požymiais, lapų mėginiai imami per visą augalų šeimininkų vegetacijos periodą vadovaujantis Įgyvendinimo reglamento (ES) 2020/1191, priedo 2 punktu:

14.1. vienam be ligos požymių mėginiui imama 200 vienos rūšies (porūšio, veislės ir kt.) augalų šeimininkų lapų ar sudėtinių lapų dalių (pageidautina jaunų lapų nuo augalų viršaus).

14.2. vienam su ligos požymiais mėginiui imami ne mažiau kaip nuo 3 iki 10 vienos rūšies (porūšio, veislės ir kt.) augalų šeimininkų lapų.

15. Jei viename tikrinimo vietoje yra daugiau nei vienas augalas šeimininkas su ligos požymiais ar vienoje tikrinimo vietoje yra keli tikrinimo vienetai, kuriuose yra augalų šeimininkų su ligos požymiais, iš kiekvieno tikrinimo vieneto ir (ar) nuo kiekvienos augalo šeimininko rūšies (porūšio, veislės ir kt.) su ligos požymiais darbuotojas ima ir formuoja atskirus laboratorinius lapų mėginius.

16. Augalų šeimininkai, siunčiami siuntomis, apžiūrimi pagal 2019 m. lapkričio 25 d. Komisijos įgyvendinimo reglamento (ES) 2019/2130, kuriuo nustatomos gyvūnų ir prekių, kuriems taikoma oficiali kontrolė pasienio kontrolės postuose, dokumentų patikrinimų, tapatumo patikrinimų ir fizinių patikrinimų metu ir po jų atliktinų veiksmų išsamios taisyklės, III priedą. Priklausomai nuo siuntos ar partijos dydžio bei tikrinamosios produkcijos tipo, tikrinimo vienetų kiekis, kurį reikia atrinkti tikrinimui, atliekamam vizualiai apžiūrint, nurodytas Metodikos 1 lentelėje. Vienas mėginys formuojamas iš vienalytės siuntos ar vienalytės partijos vienos (porūšio, veislės ir kt.) augalų šeimininkų.

1 lentelė. Augalų šeimininkų lapų ir vaisių tikrinimo vienetų kiekis pagal siuntos ar partijos dydį ir tikrinamosios produkcijos tipą

Vienalytėje siuntoje arba siuntos vienalytėje partijoje* esančių tikrinimo vienetų kiekis (iki nurodyto skaičiaus)	Tikrinimo vienetų kiekis, kurių reikia atrinkti dėl tikrinimo, atliekamo vizualiai apžiūrint	
	Įsišakniję sodinti skirti augalai, nesantys vegetacinės ramybės būsenoje (augalų šeimininkų lapai)	Augalų šeimininkų vaisiai
25	25	24
50	50	39
100	95	45
200	155	51
300	189	54
400	211	55
500	225	56
600	235	56
700	243	57
800	249	57
900	254	57
1000	258	57
2000	277	58
3000	287	58
4000	288	58
5000	290	59
6000	291	59
7000	292	59
8000	293	59
9000	294	59
10000	294	59
20000	296	59
30000	297	59
40000	297	59
50000	298	59
60000	298	59
70000	298	59
80000	298	59
90000	298	59

100000	298	59
200000+	298	59

* – jei siunta sudaryta iš kelių partijų.

17. Mėginių laboratoriniams tyrimams paėmimas iš atrinktų po tikrinimo augalų šeimininkų siuntų:

17.1. iš vienos siuntos / partijos augalų šeimininkų lapų ar vaisių pagal Metodikos 1 lentelę formuojamas vienas mėginys (atskiri laboratoriniai mėginiai neformuojami). Vieną mėginį turi sudaryti iš vienos siuntos ar partijos kelių vietų paimti vienos rūšies (porūšio, veislės ir kt.) augalų šeimininkų lapai ar jų vaisiai su ligos požymiais, nurodytais Metodikos 2 priede. Jei siuntą sudaro kelios partijos, kiekvienos partijos apžiūra turėtų būti atlikta atskirai ir imami atskiri mėginiai;

17.2. vienam be ligos požymių mėginiui imamas augalų šeimininkų lapų kiekis nurodytas Metodikos 14.1 papunktyje;

17.3. vienam su ligos požymiais mėginiui imamas augalų šeimininkų lapų kiekis nurodytas Metodikos 14.2 papunktyje;

17.4. vienam su ligos požymiais mėginiui imami ne mažiau kaip 3 iki 10 vienos rūšies (porūšio, veislės ir kt.) augalų šeimininkų vaisių;

17.5. vienam mėginiui imami augalų šeimininkų sėklų kiekiai nurodyti Metodikos 13 punkte.

IV SKYRIUS MĖGINIŲ PARUOŠIMAS, LAIKYMAS IR IŠSIUNTIMAS Į LABORATORIJĄ

19. Mėginio paruošimas:

19.1. mėginio ėmimo vietoje kiekvienam mėginiui Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos informacinėje sistemoje (toliau – VATIS) (adresu <https://vatis.vatzum.lt/>) pildomas Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas, kurio forma patvirtinta Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. A1-194 „Dėl dokumentų formų patvirtinimo“ (toliau – aktas). Mėginio savininkas ar jo įgaliotas asmuo aktą VATIS pasirašo elektroniniu būdu (planšetinio kompiuterio ekrane ar naudodamas kitas priemones, leidžiančias identifikuoti pasirašantį asmenį) arba ant atspausdinto akto. Jei savininkas ar jo įgaliotas asmuo neturi galimybės pasirašyto akto atspausdinti iš VATIS, darbuotojas iš VATIS atspausdina pasirašyto akto nuorašą, jo tikrumą patvirtina Dokumentų rengimo taisyklių, patvirtintų Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-117 „Dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo“, nustatyta tvarka ir jį įteikia mėginio savininkui ar jo įgaliotam asmeniui. Aktas (be mėginio savininko arba jo įgalioto asmens vardo, pavardės, parašo, datos) atspausdinamas ir supakuojamas kartu su paimtu mėginiu.

19.2. mėginį sudarančios augalų šeiminių dalys (lapai) suvyniojami į drėgną popierinį rankšluostį. Mėginį sudarančios sėklos sudedamos į sandarią plastikinę pakuotę. Mėginys sudedamas į pakuotę, kuri sandariai uždaroma įdėjus akta ir užplombuojamas. Visa tai atliekama mėginio savininko ar jo įgalioto asmens akivaizdoje;

19.3. supakuotas ir užplombuotas mėginys su augalo šeiminių dalimis nedelsiant įdedamas į šaltkrepsį ar kitą sandarią (palaikančią vėsią temperatūrą) pakuotę su šaldymo elementais (negalima naudoti ledo kubelių ar sauso ledo) taip užtikrinant, kad mėginys transportavimo (nuo mėginio paėmimo vietos iki regioninio skyriaus ar pasienio kontrolės punkto fitosanitarijos posto (skyriaus)) metu ir iki išsiuntimo į laboratoriją būtų laikomas vėsiai, tamsoje. Mėginį būtina laikyti šaldytuve, jeigu jis į laboratoriją nėra išsiunčiamas tą pačią dieną.

20. Jei vienas mėginys formuojamas iš vieno laboratorinio mėginio, kurį sudaro vieno ar kelių augalų šeiminių homogeninės dalys, visos jos sandariai supakuojamos ir užplombuojamos viename plastikiniame maišelyje ir pildomas vienas aktas.

21. Jei iš vienos tikrinimo vietos paaimami keli laboratoriniai mėginiai, kiekvienas laboratorinis mėginys sandariai supakuojamas atskirame plastikiniame maišelyje ir sunumeruojamas. Vienos tikrinimo vietos visi laboratoriniai mėginiai sudaro vieną mėginį, kuris į laboratoriją pristatomas su vienu aktu.

22. Prieš pat išsiunčiant į laboratoriją, mėginiai su augalų šeiminių dalimis perkeliama į šaltkrepsį ar kitą sandarią (palaikančią vėsią temperatūrą) pakuotę su šaldymo elementais.

23. Mėginiai turi būti išsiųsti į laboratoriją ne vėliau kaip per 2 paras, terminą skaičiuojant nuo jų paėmimo laiko, ir ne vėliau kaip prieš vieną dieną iki laboratorijos ne darbo dienos (šeštadienio ir sekmadienio) ar šventinės dienos. Prireikus iš pasienio kontrolės punktų fitosanitarijos postų (skyrių) mėginiai gali būti išsiųsti dieną prieš laboratorijos pirmąją darbo dieną po ne darbo dienos ar šventinės dienos.

24. Darbuotojai, ruošdami išsiųsti į laboratoriją mėginį, privalo jį supakuoti taip, kad transportuojant mėginys būtų apsaugotas nuo aplinkos veiksnių, galinčių neigiamai pakeisti jo savybes (aukštos temperatūros poveikio, tiesioginių saulės spindulių poveikio, netyčinio mėginio fizinio sugadinimo).

25. Mėginiai po laboratorinių tyrimų negražinami.

TEISĖS AKTŲ IR MOKSLINIŲ STRAIPSNIŲ SĄRAŠAS

1. 2016 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/2031 dėl apsaugos priemonių nuo augalų kenkėjų, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 228/2013, (ES) Nr. 652/2014 ir (ES) Nr. 1143/2014 ir panaikinamos Tarybos direktyvos 69/464/EEB, 74/647/EEB, 93/85/EEB, 98/57/EB, 2000/29/EB, 2006/91/EB ir 2007/33/EB, su visais pakeitimais.

2. 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 999/2001, (EB) Nr. 396/2005, (EB) Nr. 1069/2009, (EB) Nr. 1107/2009, (ES) Nr. 1151/2012, (ES) Nr. 652/2014, (ES) 2016/429 ir (ES) 2016/2031, Tarybos reglamentai (EB) Nr. 1/2005 ir (EB) Nr. 1099/2009 bei Tarybos direktyvos 98/58/EB, 1999/74/EB, 2007/43/EB, 2008/119/EB ir 2008/120/EB, ir kuriuo panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 854/2004 ir (EB) Nr. 882/2004, Tarybos direktyvos 89/608/EEB, 89/662/EEB, 90/425/EEB, 91/496/EEB, 96/23/EB, 96/93/EB ir 97/78/EB bei Tarybos sprendimas 92/438/EEB (Oficialios kontrolės reglamentas), su visais pakeitimais.

3. 2019 m. lapkričio 25 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/2130, kuriuo nustatomos gyvūnų ir prekių, kuriems taikoma oficiali kontrolė pasienio kontrolės postuose, dokumentų patikrinimų, tapatumo patikrinimų ir fizinių patikrinimų metu ir po jų atliktinų veiksmų išsamios taisyklės.

4. 2019 m. lapkričio 28 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2019/2072, kuriuo nustatomos vienodos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/2031 dėl apsaugos priemonių nuo augalų kenkėjų įgyvendinimo sąlygos, panaikinamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 690/2008 ir iš dalies keičiamas Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2018/2019, su visais pakeitimais.

5. 2020 m. rugpjūčio 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2020/1191, kuriuo nustatomos priemonės, kuriomis siekiama neleisti pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių virusui (ToBRFV) patekti į Sąjungą ir joje išplisti, ir panaikinamas Įgyvendinimo sprendimas (ES) 2019/1615, su visais pakeitimais.

6. Dokumentų rengimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V-117 „Dėl Dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo“.

7. Mėginio kenksmingiesiems organizmams nustatyti paėmimo aktas, kurio forma patvirtinta Valstybinės augalininkystės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos direktoriaus 2013 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. A1-194 „Dėl dokumentų formų patvirtinimo“.

8. Tarptautinis fitosanitarinių priemonių standartas Nr. 31 „Krovinių mėginių atrankos metodologija“ (ISPM 31), patvirtintas Tarptautinės augalų apsaugos konvencijos (IPPC) sekretoriato.

9. Europos ir Viduržemio jūros baseino šalių augalų apsaugos organizacijos (EPPO) standartas PM 7/146 (2) „Pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių virusas“ (<https://doi.org/10.1111/epp.12891>).

10. 2018 m. kovo 19 d. Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) darbo planas ir metodologija augalų kenkėjų tyrimų nurodymams Europos Sąjungos šalyse (<https://doi.org/10.2903/sp.efsa.2018.EN-1399>).

Mėginių ėmimo pomidorų vaisiaus rudųjų raukšlių virusui (*Tomato brown rugose fruit virus* (ToBRFV)) nustatyti metodikos 2 priedas

VIRUSO SUKELIAMOS LIGOS POŽYMIAI

I SKYRIUS

VIRUSO SUKELIAMOS LIGOS POŽYMIŲ APRAŠYMAS

1. Viruso sukeltos ligos požymiai:
 - 1.1. lapų mozaika, blyškumas, dėmėtumas;
 - 1.2. jaunų lapų raukšlėjimasis, deformacija;
 - 1.3. lapų susiaurėjimas (adatiškumas);
 - 1.4. lapų pūslėtumas;
 - 1.5. lapų vytimas, geltonavimas;
 - 1.6. nekrotinės zonos stiebuose;
 - 1.7. vaisių dėmėtumas, chlorozė;
 - 1.8. nekrotinės zonos žaliuose vaisiuose;
 - 1.9. nevienodas vaisių sirpimas;
 - 1.10. žalios juostos, žalios ar rudos dėmės vaisių paviršiuje.

II SKYRIUS

VIRUSO SUKELIAMOS LIGOS POŽYMIAI AUGALŲ ŠEIMININKŲ LAPUOSE IR VAISIUOSE

1 pav. Viruso sukeltos ligos požymiai augaluose šeiminkuose: A-C lapų pažeidimai, D-I vaisių pažeidimai. Nuotraukos iš <https://www.cabi.org/isc/datasheet/88757522#toPictures>
